

SZÖVEG –
MIRTSE ÁRON, zoológus

SOROZAT –
VADÁLLATOK KÖZELRŐL

KÖLTÖZKÖDŐ ÁLLATVILÁG

Nem egyformán állunk hozzá a költözéshez mi, emberek. Van, akit nem visel meg, ha új helyen kell új életet kezdenie, mások ragaszkodnak a megszokott környezetükhöz, és nem szívesen hagyják el az otthonukat. Az állatvilágban is találunk olyanokat, akik egész életüket egyetlen bokron élék le, és olyanokat is, akik minden évben kétszer átrepülnek a földgolyót a két sarkkör között.

- ◆ Vannak állatok, amelyeknek az egész élete költözések sorozatából áll. Szokták is őket költöző madaraknak, vándormadaraknak nevezni, bár a tudomány inkább a vonuló kifejezést használja. Az ornitológusok megkülönböztetnek *obligát* és *fakultatív vonulókat*. Az obligát vonulók vándorlását öröklött program határozza meg: mindig ugyanakkor indulnak és érkeznek, útvonaluk és telelőhelyük meghatározott. Némelyikük elképesztően hatalmas utat tesz meg: az európai fehér gólyák egy része például egészen Dél-Afrikáig repül, és ott tölti a telet. A fakultatív vonulók ugyanakkor az időjárás függvényében húzódnak délebbre, melegebb helyet keresni, de általában nem tesznek meg nagy utat, és ha enyhe a tél, még az is megeshet, hogy el sem indulnak, hanem otthon maradnak.

VESZÉLYES UTAZÁS

Noha csomagolniuk és fuvarozót fogadniuk nem kell hozzá, a költözés a madarak számára egyáltalán nem egyszerű vállalkozás: sok veszélyt, kockázatot rejt. Útközben könnyen érheti őket baleset, és a madárvonulás frekvenciált területein, mint például az olasz „csizma” félszigetén a vonuló madarak vadászatának kegyetlen hagyományát sajnos a mai napig nem sikerült teljesen felszámolni. A hosszú távú vonulóknak át kell kelniük olyan akadályokon is, mint a Földközi-tenger vagy a Szahara, ahol nem tudnak táplálkozni, vagy akár még leszállni sem. A hazatérés is tartogathat meglepetéseket, hiszen nem tudhatják, hogy mindent úgy találnak-e, ahogy elhagyták. A fészkeikre visszatérő fecskéknek például gyakran az illegális lakásfoglalókkal kell megküzdeniük, a házi verebek személyében.

VERSENY A TELI TÁLÉRT

Hogy miért vállalják mégis évről évre a kockázatot? Azért, mert a mérsékelt égöv alatt egyes madarak télen nem találják meg a fő táplálékforrásukat. A hideg beálltával eltűnnek a szúnyogok és eltűnnek a békák, így mind a fecske, mind a gólya éhen marad, még ha fázni nem is fázának jobban, mint bármelyik állandó madár, például a cinege, hiszen a madártoll kiváló hőszigetelő. El kell hát vonulniuk – s hogy miért térnek vissza? Hát mert a telelőterületen viszont a szaporodási időszakban óriási a verseny az élelemért, az itt mutatkozó nyári táplálékhiányt pedig kár lenne kihasználatlanul hagyni. Hogy melyik akkor az igazi hazájuk? Természetesen az, ahol a fészük van, vándormadaraink ugyanis a telelőterületeiken nem költönek.

HA TÚL SOK A BOLHA

A madarakhoz hasonlóan rendszeresen költöznek, azaz vándorolnak más állatok is, például egyes lepkék vagy denevérek, sőt, földön járó állatok is, mint például a gnúk vagy a rénszarvasok. De a nem vándorló állatok is gyakran költözködnek egyik odúból, üregből a másikba. Azért praktikus ez számukra, mert ha sokáig használnak egy-egy „lakást”, abban elszaporodnak az élősködők. A bolhák miniatűr légynyűvekre emlékeztető lárvái ugyanis nem a gazdaállaton fejlődnek, hanem annak fekhelyén, és az állat testéről ledőrszökött fagygyúval, elhalt hámsejtekkel táplálkoznak. Csak miután bebábozódtak és átalakultak, akkor ugranak vissza a rókára, borzra vagy egyéb üreglakó állatra vért szívni – feltéve, hogy az állatot még ott találja. Ezért használja a macska is általában csak 8–10 napig ugyanazt a fekhelyet, aztán továbbköltözik egy másikra.

KEDVENCEK KÖLTÖZÉSE

A komolyabb költözésekről háziállataink nem saját maguk döntenek: ha tetszik, ha nem, kénytelenek alkalmazkodni az ember elhatározásához. Új helyre kerülni, azt megszokni a legtöbb állat számára megrázkódtatást jelent, különösen akkor, ha a költözés egyben gazdacserével is jár. Mindig nagyon körültekintően kell ilyenkor eljárni, és törekedni arra, hogy a körülmények, amelyek az új otthonában fogadják az állatot, minél kevésbé térjenek el a megszokottól, minél ismerősebbnek hassanak számára: ha egy mód van rá, ott is a régi etető- és itatóedénye fogadják, és kerüljön át a fekhelye is, a megszokott illatával. A bezárva tartott állatoknál persze túl nagy gondot nem okozhat a lakhelyváltás, a kutya pedig ott érzi jól magát, ahol a gazdája van, felőle lehet az a holdon is. A legtöbb gond a kijáró macskákkal lehet, akiket egy darabig nem tanácsos kiengedni ilyenkor, nehogy elinduljanak a régi otthonuk felé.

A SARKI CSÉR A LEGNAGYOBB KÖLTÖZŐ AZ ÁLLATVILÁGBAN. MINDEN ÉVBEN MEGTESZI AZ UTAT AZ ÉSZAKI-SARKTÓL A DÉLI-SARKIG MEG VISSZA: MINDIG AZON A PÓLUSON TANYÁZIK, AHOL ÉPP NYÁR VAN.

SOKAN ÚGY VÉLIK, A MACSKA NEM AZ EMBERHEZ HŰSÉGES, HANEM A HÁZHOZ, EZÉRT KÖLTÖZÉSKOR NEM VISZIK MAGUKKAL. VALÓJÁBAN, HA A CSALÁDDAL JÓ A VISZONYA, A MACSKA IS UGYANÚGY MEGSZOKJA AZ ÚJ HELYET, MINT A KUTYA.

ÁLLATKERTBŐL ÁLLATKERTBE

Az állatkerti állatoknak is kell időnként költözniük. Leggyakrabban a fiatal, ivarérettségüket éppen elért egyedek kerülnek át egyik állatkertből a másikba (sokszor másik országba vagy akár másik kontinensre), hogy aztán új csapatba kerülve családot alapíthassanak. Egy ilyen költözés sem mindig egyszerű, hiszen némelyik állatot csak elatattva, másokat meg csak daruval lehet a szállítóeszközre felpakolni. A szállítóládának elég nagyoknak kell lennie ahhoz, hogy az utas kényelmesen elférjen benne, de ha túl tágas, az sem jó, mert ha mozgástere van, könnyebben sérülést okozhat magának. Az emberhez erősen kötődő állatokkal, mint például az elefántok vagy az emberszabású majmok, általában egy gondozó is együtt utazik, és egy darabig ott is marad vele, hogy segítse a beszoktatás nehéz időszakán. ♦

NÉMELYIK ÜREGLAKÓ ÁLLAT, PÉLDÁUL A VOMBAT TÖBB KOTORÉKOT IS ÁS MAGÁNAK, ÉS FELVÁLTVA LAKIK HOL AZ EGYIKBEN, HOL A MÁSIKBAN.

SOK MADÁR IS ÉPÍT VÁLTÓFÉSZKET.

AZ ÁLLATKERTI ÁLLATOK UTAZTATÁSÁHOZ OLYKOR EGÉSZEN KÜLÖNLEGES JÁRMŰVEKRE VAN SZÜKSÉG. A LEGNEHEZEBBEN KÖLTÖZTETHETŐ ÁLLATOK EGYIKE A ZSIRÁF.